

Jost, Henryk

"Encyklopedia tatrzańska", Zofia Paryska, Witold Paryski, Warszawa 1973 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 19/2, 377-378

1974

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ośrodka warszawskim (1918—1939) w: *Warszawa II Rzeczypospolitej*. T. 1. Warszawa 1968 s. 433—459.

Podrozdział *Nauka* nie jest zbyt jasno skonstruowany, a pośpieszne i bardzo lakoniczne oceny autora często rażą zbyt dużym uproszczeniem (np. trzy tomy czasopisma „Acta Arithmetica” nie mogły odegrać podobnej roli w matematyce jak 32 tomy wychodzących od 1920 r. „Fundamenta Mathematicae”). Nie wspomniano również słowem o osiągnięciach nauki w Warszawie w wielu dyscyplinach, np. w filologii klasycznej, czy też naukach prawnych. Nie znajdujemy też zdania o roli Warszawy jako ośrodka międzynarodowych kongresów naukowych i roli uczonych warszawskich w międzynarodowych organizacjach naukowych. Wydaje się, że podrozdział ten jest jednym z najsłabszych w całej, skądinąd interesującej, książce Drozdowskiego. Inna sprawa, że w podrozdziale liczącym zaledwie 13 stron, które stanowią tylko około trzech procent objętości książki, było niezwykle trudno przedstawić zadawalającą naukę warszawską w latach międzywojennych.

Historycy techniki znajdują w książce M. M. Drozdowskiego wiele informacji o architekturze warszawskiej opisywanych lat, przemyśle warszawskim, komunikacji i transporcie, gospodarce komunalnej stolicy.

J. R.

Zofia Paryska, Witold Paryski: *Encyklopedia tatrzańska*. Warszawa 1973 Sport i Turystyka s. 700.

Praca zawiera 2700 haseł-artykułów i 1000 haseł odsyłaczowych, ponadto 44 tablice fotograficzne na osobnych wklejkach oraz 36 mapek jednobarwnych obejmujących obszar Tatr z najbliższym terenem. Liczne ilustracje, zarówno rysunki jak i fotografie, znajdują się w tekście.

Dziś zdarza się rzadko, by praca o charakterze słownikowym czy encyklopedycznym była dziełem dwojga ludzi, małżeństwa, nawet wtedy, gdy szereg innych badaczy i naukowców pomaga im dorywczo w opracowywaniu. Dzieła takie powstają zwykle wysiłkiem zbiorowym. Tym większe uznanie dla autorów. Wybitni badacze i znawcy Tatr, Zofia Radwańska-Paryska i Witold H. Paryski włożyli w *Encyklopedię tatrzańską* ogrom pracy w czasie ponad 25 lat. Należy to podziwiać.

O ile w literaturze światowej istnieją pozycje encyklopedyczne poświęcone górom (np. jedna z encyklopedii Larousse'a) to dotyczą one wszystkich gór świata. *Encyklopedia tatrzańska* stanowi wyjątek, bo dotyczy tylko jednego pasma górskiego, Tatr — jednej części Karpat o alpejskim charakterze. Jak wiemy, Tatry grają wyjątkową rolę w krajobrazie, a także w życiu ludności, mieszkającej po obu ich stronach. Ludność ta wytworzyła specyficzną kulturę materialną i duchową. W życiu Polaków i Słowaków wywarły i wywierają Tatry wielki wpływ na kulturę, jak również na naukę i sztukę. Inspirowały także szereg badań i innych poczynań naukowych, zarówno gdy Polska i Słowacja pozbawione były swego niepodległego bytu, jak i obecnie. Również szereg badań naukowych było wykonywanych w Tatrach przez obco-krajowców np. Szweda (Göran Wahlenberg) i Francuza (Belsazar Hacquet).

Zmiany ustrojowe i społeczne po drugiej wojnie światowej były niewątpliwie czynnikiem upowszechniania wpływu Tatr na szersze masy społeczeństwa, tak polskiego jak i czechosłowackiego, i znajomości zagadnień tatrzańskich, do których przyczyniła się wielka ilość opracowań: książek, artykułów, drobnych przyczynków. W *Encyklopedii tatrzańskiej* mamy szereg biogramów osób związanych w różny sposób z Tatrami np. turystyką, taternictwem czy twórczością artystyczną, ale także i badaniami naukowymi. Przykładowo można tu wymienić następujące biogramy: Włodzimierza Antoniewicza (archeolog, etnograf), Oswalda Balzera (historyk prawa, sławny obrońca naszych praw do Morskiego Oka), Bolesława Hryniewieckiego (bota-

nik), Przemysława Olszewskiego (limnolog), Stanisława Staszica, Walerego Goetla, Władysława Szafera, Ludwika Zejsznera...

Osobne hasło: *Naukowe badania* obejmuje przegląd badań naukowych w Tatrach, począwszy od Christiana Augustini ab Hortis (1598—1650) mineraloga i botanika, a skończywszy na czasach po II wojnie światowej, charakteryzujących się nie spotykaną przedtem ilością badań indywidualnych i zespołowych.

Szkoda, że nie dodano literatury przy ważniejszych hasłach. Podniosłoby to już i tak bardzo wysoką wartość książki. Dla bibliografów Tatr, jakimi są autorzy *Encyklopedii tatrzańskiej*, nie stanowiłoby to wielkiej trudności.

W zasadzie *Encyklopedia tatrzańska* uwzględnia same Tatry. Nie trzymano się tego sztywno. Również bowiem i pewne zagadnienia Podtatrza zostały tu uwzględnione, jako że trudno byłoby przeprowadzić ostrą granicę. *Encyklopedia tatrzańska* uwzględnia w zasadzie wszystko co wiąże się z Tatrami — osoby, geologię, rośliny, zwierzęta, instytucje, czasopisma, urządzenia związane z turystyką, ochroną przyrody, ochroną klimatu.

Mamy piękną i pożyteczną, a przy tym unikalną w literaturze światowej, książkę dotyczącą gór.

Henryk Jost

Stanisław Rospond: *Mikołaj Kopernik. Studium językowe o rodowodzie i narodowości*. Opole 1973 Opolskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, ss. 245, 34 ilustr. 5 map.

Książka stanowi podsumowanie dotychczasowych badań i publikacji autora w zakresie zagadnień językowych związanych z osobą Kopernika. Składa się z przedmowy i 15 rozdziałów. W pierwszym autor zestawiał to, co Polacy i cudzoziemcy pisali o narodowości Mikołaja Kopernika, następnie zajmuje się nazwiskiem *Kopernik* i nazwą miejscowości, z której się wywodzi ród Koperników — nazwą *Koperniki* na Śląsku, dalej — imieniem Mikołaj w rodzie Koperników, rodowodem matki Mikołaja Kopernika i nazwiskiem rodu Watzenrodów, nazwiskami nauczycieli, przyjaciół i znajomych Mikołaja Kopernika, krakowskimi mieszczanami i studentami pochodzącymi ze Śląska, nazwnictwem Torunia i jego okolicy oraz polszczyzną Warmii i Mazur w czasach Kopernika, Kopernikiem jako geografem i znawcą toponimii Prus, wreszcie pisze o tym, jak Kopernik rozmawiał z ludnością polską Warmii i jaka była jego znajomość języka niemieckiego.

W zestawieniu źródeł i literatury (s. 233—240) 22 pozycje to publikacje samego autora książki.

Z. Br.

Grant Konstantynowicz Cwierawa: *Anyos Jedlik 1800—1895*. Leningrad 1972. Izdatielstwo „Nauka” Leningradskoje Otdielenije ss.86, nlb. 2, rys. bibliogr. AN SSSR Naučno-Bibliograficzeskaja Serija.

W niedużej objętościowo pracy zawarł autor¹ dzieje życia i działalności małego na ogół znanego poza granicami swej ojczyzny węgierskiego fizyka i elektryka Anyosa Jedlika, pierwszego twórcy działającego modelu silnika elektrycznego o ruchu obro-

¹ G. K. Cwierawa, radzieckiej inżynier energetyk, jest też autorem książek biograficznych: *Prokop Diviš*, Moskwa 1965 (zob. K. Černy: *Prokop Diviš — český vynálezca piorunochronu*, „Przegľad Elektrotechniczny” 1958 nr 12 s. 639—40 i rec. Ł. G. Dawydowa, „Woprosy Istorii Jestiestwoznania i Techniki” 1968 nr 24 s. 97—8); *Nikola Tesla*, Moskwa 1974.